

Κριτικοί αναστοχασμοί πάνω στη συγκυρία και τις κινηματικές απαντήσεις με αφορμή το μακεδονικό ζήτημα

Θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τη σημερινή συγκυρία μετά από μία βασική διαπίστωση: βλέπουμε γύρω μας, στην Ελλάδα και αλλού, τον εθνικισμό να εκδηλώνεται (και) ως μια κίνηση από τα κάτω, η οποία θεωρεί ότι αντιτίθεται στις πολιτικές λιτότητας που υποτιμούν τις ζωές των πολιτών. Η εθνικιστική ιδεολογία φοράει τον μανδύα της αντίστασης στην ολοένα εντεινόμενη διεθνοποίηση της οικονομίας και στις συνέπειες της. Από την Αγγλία μέχρι την Ιταλία και από τη Βαρκελώνη μέχρι τα βαλκάνια, η κοινότητα του έθνους εμφανίζεται, για πολλούς, ως το τελευταίο καταφύγιο μπροστά σε μια πραγματικότητα όπου οι περισσότερες προσπάθειες να επηρεάσουν τις κρατικές πολιτικές, πέφτουν στο κενό.

Μια σύντομη ιστορική αναδρομή στη σχέση εθνικού κράτους – κεφαλαίου

Τις προηγούμενες δεκαετίες, ο κοινωνικός συμβιβασμός που είχε επιτευχθεί στο κευνσιανό μοντέλο παραγωγής, βρέθηκε σε κρίση. Η απάντηση του καπιταλισμού σε αυτήν την κρίση ήταν ο νεοφιλελευθερισμός και η ενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς. Σε αυτό το πλαίσιο, αλλάζει και ο τρόπος άσκησης της εθνικής οικονομικής πολιτικής. Το κράτος πρέπει να εντείνει την ανταγωνιστικότητα της ντόπιας αγοράς εργασίας και να υποστηρίξει την επέκταση του εθνικού του κεφαλαίου. Ο ρόλος του, ως μεσολαβητής της ταξικής πάλης, πλέον εξασθενεί. Τα συνδικάτα και τα κόμματα, βασικές πολιτικές μορφές εκπροσώπησης, κατακερματίζονται μαζί με το συλλογικό υποκείμενο του μαζικού εργάτη. Οι προνοιακές παροχές συρρικνώνονται, οι εργασιακές σχέσεις αναδιαρθρώνονται με πιο ευνοϊκούς για το κεφάλαιο όρους, ενώ, πολλοί κρατικοί τομείς ιδιωτικοποιούνται. Θα λέγαμε ότι τελικά, στο πλαίσιο της διεθνοποίησης του κεφαλαίου, το κάθε κράτος αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας την οικονομική πολιτική που αποφασίζεται συλλογικά στους διακρατικούς οργανισμούς που συμμετέχει, με βάση την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας του σε μια διεθνή κλίμακα.

Βέβαια, το έθνος κράτος κάθε άλλο παρά έρχεται σε σύγκρουση με την παγκόσμια αγορά, όπως θα ήλπιζαν αρκετοί. Αντίθετα, ρυθμίζει το νομοθετικό πλαίσιο που θα διευκολύνει τις επενδύσεις, παρέχει την απαραίτητη σταθερότητα στη συσσώρευση, περιφρουρώντας την εκμεταλλευτική συνθήκη και καναλιζάρει την κινητικότητα της εργασίας με βάση τις ανάγκες του κεφαλαίου. Το έθνος κράτος δηλαδή, δεν μπορεί να ειπωθεί ξέχωρα από το κεφάλαιο. Δεν πρόκειται για 2 διαχωρισμένες σφαίρες σε σύγκρουση, αλλά μια ολότητα, που φυσικά κουβαλάει αντιφάσεις. Από τη μια, το έθνος κράτος αποτελεί τον τόπο που εδαφικοποιούνται οι εκάστοτε κοινωνικές (καπιταλιστικές) σχέσεις. Από την άλλη, όπως λέγαμε παλιά, το κεφάλαιο αποκτά την εθνικότητα του κράτους στο οποίο επιχειρεί κάθε φορά (εγγράφεται στο εγχώριο ΑΕΠ, το χρήμα κυκλοφορεί στο εκάστοτε εθνικό νόμισμα, κλπ). Δεν είναι απαραίτητο, όμως, να ταυτίζεται με τον πυρήνα της εθνικιστικής ιδεολογίας, τη δημιουργία του αδιαίρετου λαού και την υπαγωγή των συμφερόντων του στο κράτος. Λίγο πιο σχηματικά, θα λέγαμε, ότι το κεφάλαιο πολιτογραφείται ως εθνικό, αλλά δεν αποκτά εθνική συνείδηση. Για αυτό, ο εθνικιστικός λόγος, συχνά, στρέφεται ενάντια σε κάποιες όψεις της καπιταλιστικής επέκτασης, προκειμένου να τις ανακατευθύνει ή να πριμοδοτήσει κάποιες άλλες, ανάλογα με τα συμφέροντα που εκφράζει. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, πολλοί ήταν αυτοί που δεν έδειξαν να συγκινούνται με τον

τρόπο που παρουσιάστηκε η συμφωνία των Πρεσπών, ως τόνωση της ελληνικής επιχειρηματικότητας και του εθνικού συμφέροντος στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Το συλλαλητήριο της 21^{ης} Γενάρη

Για αυτό, την Κυριακή 21-1, χιλιάδες κόσμου μαζεύτηκε στο άγαλμα του μεγαλεξανδρου να διαδηλώσει για το όνομα του γειτονικού κράτους, με την προσέλευση να είναι πολύ μεγαλύτερη από τις περισσότερες προβλέψεις. Τόσο θεσσαλονικείς, όσο και κάτοικοι άλλων περιοχών συγκεντρώθηκαν για να διατυμπανίσουν τα εθνικά τους φρονήματα. Νέοι και γέροι, άνδρες και γυναίκες, αφεντικά και εργάτες, ενώθηκαν στο όνομα της εθνικής ιδεολογίας, αφήνοντας κατά μέρος τα διαφορετικά τους συμφέροντα. Αναδύθηκε, για άλλη μια φορά, το διαταξικό υποκείμενο «Λαός», το περίφημο «99% της κοινωνίας» δείχνοντας το πιο κυνικό του πρόσωπο. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στην εμφάνιση της έννοιας του λαού καθρεφτίζεται η ήττα των πρόσφατων αγώνων. Ο λαός δεν αποτελεί κάποια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη, αλλά αντίθετα αποτελεί μία έννοια προς κατασκευή και εκπροσώπηση, που όχι μόνο βάζει τις κοινωνικές αντιφάσεις και αντιθέσεις κάτω απ' το χαλάκι, αλλά προσπαθεί επιπλέον να τις αμβλύνει. Ο λαός συνήθως, έχει μία εθνικότητα και η κυριαρχία του διεκδικείται μέσα από την πολιτική του αντιπροσώπευση στον ορίζοντα του κράτους. Οπότε βλέπουμε συχνά το μονοπάτι που ξεκινάει από τον αδιαίρετο λαό να καταλήγει (και λογικά) στην εθνική ανεξαρτησία από τα ξένα συμφέροντα.

Είναι γεγονός ότι η εθνική ιδεολογία αναπαράγεται και εμπεδώνεται από τους θεσμούς του κράτους (σχολείο, εκκλησία, οικογένεια). Η συγκρότηση της κοινότητας του έθνους, όμως, προϋποθέτει και μια κοινωνική κίνηση «από τα κάτω». Άλλωστε, η εθνική ταυτότητα παρέχει στους φορείς της μια διπλή ταύτιση. Αφενός μια κάθετη, με το έθνος και τα σύμβολα του και αφετέρου μια οριζόντια, μεταξύ των υποκειμένων, μεταξύ όσων αναγνωρίζονται ως ομοεθνείς. Η δεύτερη περίπτωση συχνά λησμονείται, παρόλο που παίζει καθοριστικό ρόλο, προσφέροντας στα άτομα μια βαθιά αίσθηση του «συνανήκειν», ικανή τα επικαλύψει την διαφορετική τους θέση μέσα στην ταξική κοινωνία.

Θα θέλαμε σε αυτό το σημείο, να σταθούμε στον ρόλο των κρατικών θεσμών στη διοργάνωση των συλλαλητηρίων. Θα λέγαμε ότι στην περίπτωση των συγκεντρώσεων του Γενάρη του '18 και ιδιαίτερα σε αυτήν της Θεσσαλονίκης, οι θεσμοί και το πολιτικό προσωπικό, στο μεγαλύτερο μέρος τους, περισσότερο σύρθηκαν πίσω από τα γεγονότα και τη δυναμική τους, παρά τα δημιουργήσαν και τα προώθησαν. Η κυβέρνηση ήταν ξεκάθαρα ψυχρή απέναντι στις μαζώξεις, η αντιπολίτευση και τα υπόλοιπα κόμματα βρίσκονταν σε αμηχανία χωρίς ξεκάθαρη θέση, το ίδιο και η εκκλησία που μέχρι την τελευταία στιγμή επέμενε να διαχωρίζει τις υποθέσεις κράτους και εκκλησίας. Τα μεγάλα μήντια ήταν επιφυλακτικά και σίγουρα δεν έσπρωξαν σε μεγάλο βαθμό το θέμα. Ο κόσμος όμως κατέβηκε μαζικά. Η «δουλειά» έγινε αλλού. Στόμα με στόμα, σε οικογενειακά τραπέζια και συνοικιακά καφενεία, σε «πολιτιστικούς» συλλόγους και σε γήπεδα, σε χώρους εργασίας και φυσικά στα σόσιαλ μήντια, η εθνική ενότητα πήρε σάρκα και οστά. Δεν ήταν απλά, τα εθνίκια και οι φασίστες που βγήκαν από τις τρύπες τους. Η εθνική ενότητα δεν έχει μόνο κάποιους πάγιους φορείς, τους «ελληναράδες», αλλά συγκροτείται και αποσυντίθεται κάθε φορά, που κάποιοι παίρνουν θέση και βλέπουν τον εαυτό τους μέσα σε αυτήν.

Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η οργανωτική μορφή του συλλαλητηρίου της 21ης Γενάρη παρέπεμπε στα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα των πλατειών. Ένα «ουδέτερο» αρχικό κάλεσμα, μακριά

από κομματικούς χρωματισμούς και ηγεσίες (που παραμένουν απονομιμοποιημένοι στη συνείδηση του κόσμου), σχετικά ανοιχτό ως προς τον τρόπο έκφρασης του εθνικού αισθήματος, και βασισμένο σε μια οριζόντια προπαγάνδισή, κυρίως μέσω των σόσιαλ μίντια. Φυσικά, δεν αρνούμαστε ότι η διοργάνωση ξεκίνησε από μια πολιτική πρωτοβουλία και από πολιτιστικούς συλλόγους που στηρίζονται από κρατικές δομές. Υποστηρίζουμε όμως, ότι η κοινωνικοποίηση του ζητήματος ήταν, πρωτίστως, υπόθεση της *κοινωνίας των πολιτών*.

Μετά την Κυριακή εκείνη, αρκετοί πολιτικοί φορείς θα ήθελαν να κεφαλαιοποιήσουν μια τέτοια συνάντηση. Ένα υπολογίσιμο τμήμα της κοινωνίας που περιλαμβάνει τη λαϊκή δεξιά, τους πατριώτες και τους ελληνορθόδοξους πιστούς, φαίνεται ότι βγήκε πάλι στο προσκήνιο, σε μια παραδοσιακά συντηρητική πόλη, αναζητώντας μια πολιτική μορφή έκφρασης, αντιπολιτευτική στην κυβέρνηση. Ταυτόχρονα, ο ακροδεξιός/ φασιστικός χώρος προσπάθησε να αναβαθμιστεί οργανωτικά/επιχειρησιακά και να εντάξει κόσμο στις γραμμές του.

Πλησιάζοντας προς το συλλαλητήριο της Αθήνας, ο πολιτικός κόσμος έδειξε να αλλάζει στάση, μη μπορώντας να υποτιμήσει τη δυναμική που αναπτύχθηκε. Έγινε ξεκάθαρο ότι πλέον οι συγκεντρώσεις θα αποτελούσαν πεδίο αντιπαράθεσης στην κεντρική πολιτική σκηνή. Αξίζει λοιπόν, να δούμε ποιες ήταν οι διαφορετικές πλευρές της εθνικής διαχείρισης που εμφανίστηκαν και γιατί.

Όψεις της εθνικής ιδεολογίας

Σε ένα γενικό πλαίσιο, οι θέσεις του Σύριζα παραμένουν σταθερές σχεδόν από την αρχή της θητείας του και οι μαγικές λέξεις είναι: εθνική ανεξαρτησία και παραγωγική ανασυγκρότηση.

Η εθνική ανεξαρτησία αποτελεί πρόταγμα κάθε εθνικισμού παντού και πάντα. Ο Σύριζα όμως, είναι η πολιτική δύναμη που κατάφερε να ηγεμονεύσει ταυτόχρονα με την επικράτηση των αντιμνημονιακών και εθνικοαπελευθερωτικών τάσεων στο εσωτερικό του κινήματος της περιόδου. Προσπάθησε να απαλλοτριώσει τον πλούτο των αγώνων που αναπτύσσονταν, αφήνοντας τους να διαχειριστούν τη φτώχεια. Κομμάτι αυτής της φτώχειας είναι και το αφήγημα των ξένων συμφερόντων που επιβουλεύονται την καχημένη την Ελλάδα και των διεθνών οργανισμών που επιβάλλουν τις αντιλαϊκές πολιτικές. Μετατόπισε έτσι, την κριτική από το περιεχόμενο των καπιταλιστικών σχέσεων, στον τρόπο διαχείρισής τους. Από την πλευρά του κράτους άλλωστε, και όσων το καλοβλέπουν, τα οικονομικά αιτήματα και οι διεκδικητικοί αγώνες μπορούν να γίνουν αντιληπτοί μόνο ως εθνικοί, δηλαδή, στη βάση του ότι υποδεικνύουν μια διαφορετική εκδοχή της κρατικής διαχείρισης σε εθνικό επίπεδο. Αυτό συμβαίνει άσχετα με τα γενικότερα προτάγματα με τα οποία μπορεί οι αγώνες να συναρθρώνονται (επανάσταση, αναρχία, κομμουνισμός). Από την πλευρά των κινημάτων, ο προσανατολισμός προς το κράτος αποτελεί ένα όριο που καλούνται να υπερβούν. Δηλαδή, το όριο της ανάθεσης, η οποία έρχεται να επικαλύψει τα επιμέρους αιτήματα για βελτίωση των συνθηκών ζωής και τις πιο μοριακές αρνήσεις εντός των καπιταλιστικών σχέσεων, με την προάσπιση του γενικού συμφέροντος. Τα συλλαλητήρια για τη Μακεδονία είναι ακριβώς αυτό: ένα γενικόλογο και αφηρημένο «κοινό καλό», το «συμφέρον της χώρας μας». Ό,τι απομένει δηλαδή, από τους αγανακτισμένους, αν αφαιρέσουμε τους αγώνες που όριζαν εκείνη την περίοδο

Ο Σύριζα βέβαια, δεν χάρηκε και πολύ με τα συλλαλητήρια. Το «καλό» το εθνικό συμφέρον είναι αυτό που ζητάει θυσιές από όσους θα το προασπιστούν. Τα συλλαλητήρια ήταν, μάλλον, για τον Σύριζα, μια

αρκετά ανέξοδη δήλωση εθνικών φρονημάτων. Τα προηγούμενα χρόνια πήραμε μια γεύση για τη μορφή της εθνικής ενότητας που προκρίνει η κυβέρνηση. Η εθνικοποίηση της φιλανθρωπίας προς τους μετανάστες, ως ένδειξη ηθικής ανωτερότητας του ελληνικού λαού, μετέφερε ένα κομμάτι του κόστους διαχείρισης στους πολίτες, μέχρι να επιτευχθούν οι συμφωνίες με τα άλλα κράτη και να έρθουν τα κονδύλια. Πάνω στη διαχείριση ενός πλεονάζοντος πληθυσμού στήθηκε ένα καινούριο πεδίο παραγωγής αξίας, ενώ, η εργασιακή συνθήκη του ωφελούμενου και η ανταποδοτικότητα σε όψεις της προνοιακής πολιτικής επεκτάθηκαν και νομιμοποιήθηκαν κοινωνικά εντός της εργατικής τάξης. Την ίδια στιγμή, η Ελλάδα εμφανίστηκε στους διεθνείς οργανισμούς ως εγγυητής της σταθερότητας.

Με δυο λόγια, ο Σύριζα είδε το εθνικό συμφέρον να περνά μέσα από την επίλυση του ζητήματος της ονομασίας και την ένταξη της Μακεδονίας σε ΕΕ και ΝΑΤΟ. Θεώρησε, ότι με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργήσει καλύτερες εμπορικές, διπλωματικές, στρατιωτικές σχέσεις με το γειτονικό κράτος. Κυρίως, αντιλήφθηκε ότι οι δύο λέξεις κλειδιά που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δηλαδή, η εθνική ανεξαρτησία και η παραγωγική ανασυγκρότηση, είναι αδιαχώριστα μεταξύ τους.

Στην προηγούμενη φάση της παραγωγικής ανασυγκρότησης (αναδιάρθρωσης), ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού υποτιμήθηκε και πετάχτηκε στο περιθώριο της παραγωγής. Πολλοί από αυτούς κατέφυγαν στην κοινότητα του έθνους, ως τη μόνη σταθερή κοινότητα. Έχει επισημανθεί ότι, «η λειτουργία του εθνικισμού, δεν είναι να μας προσφέρει ένα σημείο διαφυγής από την πραγματικότητα, αλλά να μας προσφέρει την ίδια την πραγματικότητα ως διαφυγή από κάποιο τραυματικό πυρήνα: τον κοινωνικό ανταγωνισμό ως στοιχείο στο εσωτερικό κάθε κοινωνίας». Έτσι, το συμβολικό συμφέρον του να ανήκεις σε μια κοινότητα, με τους κοινωνικούς προσδιορισμούς και το στάτους που σου προσφέρει, δεν θα έπρεπε να υποτιμάται σε σχέση με το υλικό. Η προσπάθεια πολλών να αποκτήσουν τον έλεγχο πάνω στους όρους ζωής τους, αντικαταστάθηκε από την προσπάθεια να αποκτήσουν την περίφημη «εθνική κυριαρχία».

Ερχόμαστε λοιπόν, στην αρχική παραδοχή, ότι ο εθνικισμός προσπαθεί να εμφανιστεί ως αντίσταση στη διεθνοποιημένη αγορά και τις προσταγές της. Γύρω μας βλέπουμε πολλούς να προτάσσουν την εθνική ανεξαρτησία, την εθνική ανάπτυξη, την εθνική οικονομία και εν τέλει την εθνική ευημερία. Οι υποστηρικτές της παραπάνω οπτικής, παραβλέπουν το γεγονός ότι αυτές οι έννοιες δεν θα μπορούσαν ποτέ να γίνουν καθολικά αντιληπτές με τον ίδιο τρόπο. Όπως επίσης, ότι δεν υπάρχει κάποιος πολιτικός φορέας που, με όρους ρεαλιστικούς, να μπορεί να περιγράψει πως θα γινόταν στην πράξη αυτή η ρήξη, μεταξύ έθνους και διεθνούς αγοράς. Παρόλα αυτά, δεν πρέπει να βλέπουμε την παραπάνω οπτική ως έναν ανορθολογικό ρομαντισμό της εποχής. Αντίθετα, δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι παράγεται εντός της λογικής της κυριαρχίας, που κατασκευάζει συγγένειες αίματος μέσα στις χιλιετίες, που μας μαθαίνει να μισούμε ανθρώπους που δεν γνωρίσαμε ποτέ, που ξεχνάει τις ταξικές αντιθέσεις και νομιμοποιεί την κρατική μορφή.

Θέλουμε να ξεκαθαρίσουμε ότι και οι 2 οπτικές πάνω στο «μακεδονικό», τόσο αυτή που ατενίζει το μέλλον μέσα από την επέκταση και το βάθεμα των καπιταλιστικών σχέσεων σε κάθε πτυχή της κοινωνικής σφαίρας, όσο και αυτή που αναζητά στο παρελθόν την ιστορική συνέχεια για να επενδύσει με νόημα το σήμερα, μιλούν την ίδια γλώσσα: τη γλώσσα του εθνικού συμφέροντος. Ακόμα και αν κάποιες φορές φαίνεται να έρχονται σε σύγκρουση, την ίδια στιγμή αλληλοσυμπληρώνονται και αποτελούν τις 2 όψεις την εθνικής ιδεολογίας, με κοινό ορίζοντα το κράτος. Ως τέτοιες λοιπόν, βρέθηκαν απέναντι μας.

Κινηματικές απαντήσεις

Σ' αυτό το σημείο, θα επιδιώξουμε μια σύντομη επισκόπηση των όσων πράξαμε και μας προβλημάτισαν τον τελευταίο χρόνο, για την από μεριά μας όξυνση του κοινωνικού ανταγωνισμού. Αυτό που εμείς αναγνώσαμε στη συγκεκριμένη συγκυρία ήταν η ανάγκη επανάκτησης του δημόσιου χώρου και το ευρύτερο κοινωνικό άνοιγμα. Αρχική κινητοποίηση αποτέλεσε το εθνικιστικό συλλαλητήριο της 21ης Γενάρη ενόψει της Συμφωνίας των Πρεσπών. Τότε επιλέξαμε κι εμείς, μαζί με άλλους/ες συντρόφους και συντρόφισσες να καλέσουμε δημόσια σε αντισυγκέντρωση στην Καμάρα. Το ζήτημα για 'μας όπως προαναφέρθηκε, ήταν η ορατότητα στον δημόσιο χώρο ως ένα ακόμα εφόδιο για τον κοινωνικό ανταγωνισμό και την απαραίτητη συνθήκη κοινωνικοποίησης των ζητημάτων που μας απασχολούν, με όσους και όσες μοιράζονται την ίδια ανάγκη. Στη συγκεκριμένη συγκυρία, περισσότερο προσπαθήσαμε να βρούμε τους τρόπους και τους τόπους ώστε να διαχειριστούμε συλλογικά τον φόβο που διαχεόταν όσο περνούσε ο καιρός και να διεκδικήσουμε λίγο χώρο να ανασάνουμε σ' αυτή την πόλη που γέμιζε ασφυκτικά με γαλανόλευκες.

Η επόμενη μέρα ξημέρωσε με μια καμένη κατάληψη, κάτι που αποτελεί σοβαρό πλήγμα για το κίνημα της Θεσσαλονίκης, τουλάχιστον. Ακολούθησε μια μαζική πορεία αλληλεγγύης, η οποία εν τέλει δέχθηκε την επίθεση της αστυνομίας. Ως πιο διευρυμένη απάντηση στα εθνικιστικά τεκταινόμενα που λάμβαναν χώρα στην πόλη, αποφασίσαμε από κοινού με άλλες συλλογικότητες της πόλης, τη διεξαγωγή μιας παμβαλκανικής πορείας στις 10 Μάρτη. Σε αυτό το πλαίσιο, κρίναμε σημαντικό η παμβαλκανική πορεία να θέτει κεντρικά την εναντίωση σε κάθε εθνικισμό, με απώτερο σκοπό τη συνάντηση και σύμπραξη με συντρόφους και συντρόφισσες από τα Βαλκάνια¹, ως κομμάτι των γενικότερων αγώνων ενάντια στους εθνικισμούς που ξετυλίγονται εκεί, τα τελευταία χρόνια. Αντιληφθήκαμε αυτήν την κίνηση, όπως επίσης και την παμβαλκανική εκδήλωση-συνάντηση που ακολούθησε μετά την πορεία, αλλά και άλλες δράσεις τον περασμένο χρόνο ως προσπάθειες να σταθούμε εμπόδιο στον εθνικιστικό παροξυσμό.

Μετά το καλοκαίρι

Αντιλαμβανόμαστε ωστόσο, ότι ο εθνικός παροξυσμός για το «μακεδονικό» δεν εξαντλήθηκε στα γεγονότα της 21^{ης} Γενάρη. Τα συμβάντα του τελευταίου χρόνου σκιαγραφούν μία διαφορετική πραγματικότητα: οι υποτονικές «εβδομαδιαίες» συγκεντρώσεις το καλοκαίρι στον Λευκό Πύργο, η μηχανοκίνητη πορεία που διοργάνωσαν οι πατριώτες, οι συγκρούσεις με τους μπάτσους στη Δ.Ε.Θ., αλλά και στην Πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα, οι άμεσες αντι-συγκεντρώσεις σε οποιαδήποτε επίσκεψη στελέχους του Σύριζα στη Βόρεια Ελλάδα και, κυρίως, οι εθνικιστικές μαθητικές καταλήψεις και πορείες τον Νοέμβρη του '18 φανερώνουν μία υπαρκτή κίνηση που μπορεί μεν σταδιακά να χάνει σε αριθμούς, αλλά δείχνει να κερδίζει σε συγκρουσιακότητα και δημιουργία/φαντασία. Αναφερόμαστε εδώ, σε μία **ποιοτική αναβάθμιση** των φασιστών/πατριωτών που μπορεί να παρατηρηθεί ακόμα και στην υιοθέτηση εργαλείων και πρακτικών του κινήματος: στένσιλ, τρικάκια και όλο πιο συχνά

¹ Ενδεικτικά, στο ίδιο πλαίσιο συμμετείχαμε στο 10^ο Βαλκανικό Αναρχικό Φεστιβάλ Βιβλίου στα Ιωάννινα το 2016, μιλήσαμε για το εθνικό ζήτημα στο 12^ο Βαλκανικό Αναρχικό Φεστιβάλ Βιβλίου στο Novi Sad της Σερβίας τον Σεπτέμβρη του 2018, διαδηλώνουμε τα τελευταία χρόνια μαζί με άλλους συντρόφους και συντρόφισσες στη Sofia της Βουλγαρίας ενάντια στο εθνικιστικό Lukonmarch, και γενικότερα προσπαθούμε να βρίσκουμε αυτές τις αφορμές, ώστε τα σκεπτικά και οι εμπειρίες μας να κυκλοφορούν και να αλληλο-ενισχύουνε τους αγώνες ενάντια σ' έθνη και πατρίδες σε όλα τα Βαλκάνια.

συνθήματα στους τοίχους, άμεσες δράσεις-παρεμβάσεις αντί για τις κλασικές διαμαρτυρίες, προσπάθεια για διοργάνωση «Makedonian Pride» κλπ.

Θα σταθούμε σε 2-3 στιγμές αυτής της περιόδου, που μας φάνηκαν ενδιαφέρουσες

ΔΕΘ

Στην κατεξοχήν αντικυβερνητική διαδήλωση, οι πατριώτες αποτέλεσαν το σώμα των διαδηλωτών που συγκρούστηκε με την αστυνομία και εμφανίστηκε στη δημόσια σφαίρα ως αντικαθεστωτικό. Είναι δεδομένο ότι τέτοιου είδους συγκρούσεις ισχυροποιούν τους δεσμούς μεταξύ των συμμετεχόντων και σφυρηλατούν ένα κοινό φαντασιακό. Στην πορεία της ΔΕΘ, επίσης, εκτέθηκαν όσοι και όσες υιοθετούν την οπτική που θέλει κάθε αντικυβερνητική διαδήλωση ως εν δυνάμει ριζοσπαστική και αποφεύγουν να ασκήσουν κριτική στο διαταξικό υποκείμενο του λαού. Τόσο στην «κυρίαρχη», όσο και στην «καταπιεσμένη» εκδοχή του.

Μαθητικές καταλήψεις για τη Μακεδονία

Θα δώσουμε λίγο χρόνο και βαρύτητα στις μαθητικές καταλήψεις γιατί προβληματιστήκαμε αρκετά τόσο από τις κινήσεις του άλλοτε αριστερού, επαναστατημένου, αγωνιζόμενου μαθητή, όσο και από την ανάλυση του ίδιου του κινήματος σχετικά με την αύξηση ενός εθνικιστικού περιεχομένου στα σχολεία και τους λόγους που αυτό συμβαίνει.

Οι εθνικιστικές μαθητικές καταλήψεις που πραγματοποιήθηκαν τον Νοέμβρη του 2018 αποτέλεσαν συνέχεια των συλλαλητηρίων για το Μακεδονικό και επιβεβαίωσαν ότι το «κίνημα από τα δεξιά» μπορεί να σταμάτησε να κατεβαίνει στον δρόμο από την ΔΕΘ και μετά, αλλά έχει δημιουργήσει σημαντικές μετατοπίσεις στο κοινωνικό πεδίο. Βλέπουμε και εδώ, ότι το κέντρο των εξελίξεων ήταν στη Βόρεια Ελλάδα με το 35% των σχολείων, την πιο μαζική μέρα (29.11.2018), να κλείνουν στη Μακεδονία (ενώ, σε όλη την Ελλάδα ήταν το 13,9%) και το μαθητικό εθνικιστικό συλλαλητήριο στη Θεσσαλονίκη εκείνης της μέρας να μαζεύει 1000 διαδηλωτές και να πραγματοποιούνται μαζικές πορείες σε Βόλο, Κατερίνη, Πτολεμαΐδα και σε διάφορες άλλες πόλεις.

Στη μαθητική κοινότητα η εθνικοποίηση του κοινωνικού ζητήματος εκφράστηκε μέσα από τη σύμπλευση και κατάφαση στις αξίες της οικογένειας και στα διδάγματα του σχολείου. Το πρόβλημα δεν είναι το εκπαιδευτικό σύστημα και η εντατικοποίηση, αλλά η εξάρτηση της Ελλάδας από τους ξένους και οι εξωτερικοί εχθροί του ελληνικού κράτους, όπως μαθαίνουμε και στα βιβλία της ιστορίας. Έτσι, οι μαθητές για το ξεζούμισμα που βιώνουν καθημερινά δεν στοχοποίησαν τις απαιτήσεις της οικογένειας και των καθηγητών, αλλά «τους σκοπιανούς που θέλουν τη Μακεδονία μας». Σε πολλές περιπτώσεις, οι γονείς ενθάρρυναν τα παιδιά τους να πραγματοποιήσουν κατάληψη. Μάλιστα κάποιοι τα συνοδεύουν στις πορείες, ενώ, μερίδα καθηγητών που ήταν σταθερά απέναντι στις καταλήψεις, στήριξαν, τουλάχιστον σιωπηλά.

Μέσα σε αυτό το δυστοπικό, θα λέγαμε, πλαίσιο είδαμε ποικίλες αντιδράσεις: συνδικαλιστές της ΔΑΚΕ να ζητωκραυγάζουν, δεξιοί και κεντρώοι φιλελεύθεροι να καταγγέλλουν τις καταλήψεις από όπου και αν προέρχονται και το σύνολο της αριστεράς και ως έναν βαθμό του αναρχικού χώρου να μιλάνε για υποκίνηση από ακροδεξιές ομάδες και για μαθητές που απλά θέλουν να χάσουν μάθημα.

Εμάς, η ερμηνεία των καταλήψεων ως υποκινούμενων δεν μας φαίνεται πολύ διαφωτιστική. Ουσιαστικά μυστικοποιεί την στροφή στον εθνικισμό που πραγματοποιείται σε ολόκληρη την κοινωνία και κατ' επέκταση και στην ίδια την εκπαιδευτική κοινότητα. Δεν μπορεί να εξηγήσει γιατί οι μαθητές αποφάσισαν μαζικά να βγουν στον δρόμο, χωρίς κανένα κοινωνικό αίτημα που να σχετίζεται με τις συνθήκες στο σχολείο ή κάποιον εκπαιδευτικό νόμο αλλά με ένα και μοναδικό πολιτικό αίτημα, αυτό της εναντίωσης στη συμφωνία των Πρεσπών. Η ερμηνεία αυτή είναι απόρροια μιας λογικής που κατασκευάζει την εφηβική ηλικία ως αγνή, ουδέτερη, άβουλη και για αυτόν τον λόγο, της προσδίδει ένα ντεφάκτο θετικό πρόσημο. Στα μάτια πολλών, οι έφηβοι αποτελούν το μέλλον αυτού του τόπου και συμβολίζουν την ελπίδα για έναν καλύτερο κόσμο. Για άλλους πάλι, αποτελούν μια κοινωνική ομάδα που πρόκειται, αντικειμενικά, στις ανατρεπτικές δυνάμεις, όπως η νεολαία και η εργατική τάξη. Η κοινωνική ομάδα αυτή, υποτίθεται, είναι ικανή για το καλύτερο, όταν κάνει καταλήψεις για τον Γρηγορόπουλο ή τα εκπαιδευτικά νομοσχέδια, αλλά δεν φέρει καμία ευθύνη όταν τα χειρότερα έρχονται. Η μόνη ερμηνεία που απομένει στη δεύτερη περίπτωση είναι αυτή της υποκίνησης, του σκοτεινού κέντρου που παραπλάνησε τους μαθητές, της εξωσχολικής επιρροής. Δεν αμφιβάλουμε καθόλου ότι κάποιοι προσπάθησαν να διαχύσουν το εθνικιστικό δηλητήριο στους μαθητές, αλλά είμαστε σίγουροι ότι με τον ίδιο τρόπο εδώ και χρόνια, δεκάδες στέκια και καταλήψεις, έχουμε επιλέξει να παρεμβαίνουμε στα σχολεία (και καλά κάνουμε). Για εμάς, οι μαθητές επιδρούν διαλεκτικά με την κοινωνική πραγματικότητα γύρω τους, παρακινούνται από τα ευρύτερα κινήματα που αναπτύσσονται, αλλά στο τέλος είναι οι ίδιοι που αποφασίζουν για την κατεύθυνση που θα ακολουθήσουν.

Αυτό που μας προβληματίζει ακόμα περισσότερο, είναι η απαξίωση των καταλήψεων με το επιχείρημα ότι έγιναν από «χαβαλέδες» που ήθελαν να χάσουν μάθημα. Εκ πρώτης όψεως το επιχείρημα αυτό λειτουργεί καθησυχαστικά: δεν είναι συνειδητοποιημένοι εθνικιστές οι μαθητές, απλά βρίσκουν αφορμές για να λουφάσουν. Δεν θεωρούμε ότι αυτή η ερμηνεία δεν συλλαμβάνει μια πτυχή της πραγματικότητας, αλλά η υποτίμηση των καταλήψεων με αυτήν την πρόφαση, πιστεύουμε ότι διαγράφει ένα μεγάλο πεδίο, που για χρόνια ήταν πρόσφορο για ρήξεις. Στα μάτια μας, οι μαθητικές καταλήψεις αποτελούν τις κατεξοχήν καταλήψεις, που βάζουν στο επίκεντρό τους το ζήτημα του ελεύθερου χρόνου. Είναι δύσκολο να αρνηθεί κανείς ότι πίσω από τα εκάστοτε αιτήματα, κρύβεται η βαθύτερη επιθυμία για το σπάσιμο της μαθητικής ρουτίνας, η άρνηση της περαιτέρω εντατικοποίησης, η δυσφορία για τη δασκαλοκεντρική γνώση, το άγχος για την αξιολόγηση, η εναντίωση εν τέλει στον διαχωρισμό γνώσης και παιχνιδιού και στην αντίληψη του χρόνου σε συνάρτηση με την παραγωγικότητα. Θα λέγαμε ψέματα, φυσικά, αν ισχυριζόμασταν ότι οι παραπάνω αρνήσεις εκφράζονται συνειδητά ως τέτοιες, μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Περισσότερο εδράζουν στο υποσυνείδητο των μαθητών και τις πιο πολλές φορές βρίσκουν ατομικούς τρόπους έκφρασης. Παρόλα αυτά, η ανάδειξη αυτών των ζητημάτων και η συλλογική τους επεξεργασία (στο μέτρο του δυνατού), αποτελεί ένα σημαντικό διακύβευμα, το οποίο δεν θα θέλαμε να εγκαταλείψουμε. Αντίθετα, με μεγάλη μας χαρά θα εγκαταλείψουμε τη σοβαροφάνεια και τις διδαχές της αριστεράς, που ψάχνει παντού αιτήματα προκειμένου να αναγνωριστεί ως υπεύθυνος συνομιλητής της εξουσίας. Θεωρούμε πιο σημαντικό να αναζητήσουμε τους τρόπους με τους οποίους το «κατάληψη για να χάσουμε μάθημα», θα αποκτήσει συγκρουσιακό περιεχόμενο.

Παρόλα αυτά, το ερώτημα παραμένει: γιατί οι μαθητές συγκροτούνται γύρω από την κοινότητα του έθνους; Αν δεχθούμε ότι ο εθνικισμός εμφανίζεται για να ερμηνεύσει το τραύμα που παράγεται από την αστάθεια που επιφέρει η καπιταλιστική αναπαραγωγή, οι μαθητές που κολλάνε; Μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι ο 15ρονος δεν έχει βιώσει, τουλάχιστον σε πρώτο πρόσωπο, τις περικοπές μισθών, την

επισφάλεια, την ανεργία και τις γενικότερες επιπτώσεις της κρίσης, που εμφανίζονται μυστικοποιημένες στην καθημερινότητα μας, ζητώντας εξηγήσεις. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επιστημόνουμε, ότι οι λειτουργίες του εθνικισμού δεν περιορίζονται στο να παρέχει απλά μια ερμηνεία για το σήμερα. Ερμηνεύει το ίδιο το παρελθόν όπως τον βολεύει και (αυτό που μας ενδιαφέρει εδώ) προσπαθεί να δώσει ένα όραμα για το μέλλον. Προσπαθεί δηλαδή, να ενσωματώσει τις προσδοκίες που υπάρχουν. Οι μαθητές, λοιπόν, αναζητούν το συμβολικό αυτό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα αναγνωριστούν. Μια κοινότητα μέσα στην οποία θα είναι σημαντικοί και μπορεί να αναγνωριστεί η αξία τους, ο κόπος τους θα πιάσει τόπο και θα εκπέμπουν σεβασμό.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο είδαμε να συγκροτούνται εθνικιστικοί πυρήνες, σχετικά νομιμοποιημένοι εντός της κοινότητας του σχολείου. Η δυναμική που έχει επιδειξεί ο ακροδεξιός χώρος μέσα από τις συγκρούσεις με την αστυνομία, τα θεαματικά γεγονότα στον δρόμο και γενικότερα ο αντικυβερνητικός χαρακτήρας των συλλαλητηρίων έχει καταφέρει να κάνει πιο δημοφιλή την εθνικιστική και ρατσιστική ρητορική στα σχολεία. Δεν έγιναν όλοι οι μαθητές, βέβαια, εθνικιστές. Αρκετοί επέλεξαν να διαμαρτυρηθούν για τη Μακεδονία, αλλά διακήρυτταν ότι δεν είναι φασίστες έχοντας μάλιστα αντιφασιστικά πλακάτ².

Τέλος, είναι σημαντικό να δούμε και τις μειοψηφικές κινήσεις μαθητών οι οποίες αμφισβήτησαν αυτήν την ομογενοποίηση³. Δεν πρέπει να βγάζουμε εκτός της συζήτησης τα σχολεία που επέλεξαν να κάνουν κατάληψη για άλλους λόγους, τα σχολεία που έμειναν ανοιχτά καθώς υπήρξε αντίδραση από τους υπόλοιπους μαθητές, αλλά και τις σιωπηλές μειοψηφίες που δεν στήριξαν, αλλά δεν μπόρεσαν να εκφραστούν λόγω του εθνικιστικού παροξυσμού και του φόβου που κυριαρχούσε εκείνες τις ημέρες.

Makedonian Pride

Όσον αφορά το περιβόητο «Makedonian Pride», δεν υπάρχει, ίσως, πιο επιτυχημένο παράδειγμα που να συμβολίζει το πώς εσωτερικεύτηκε ένα αίσθημα «καταπίεσης» του εθνικού φρονήματος, για να παρουσιαστεί έπειτα «περήφανα» ως εργαλείο αυτοσυνείδησης ή καταπιεσμένη επιθυμία που πρέπει να εκφραστεί. Αναγνωρίζουμε κι εδώ ν' αναδύεται μια κοινή εμπειρία, κουλτούρα και ιστορική διαδρομή μέσω της ενδυνάμωσης της εθνικής ταυτότητας. Αυτό που μένει ν' αποδειχθεί είναι εάν η χρήση των λέξεων ήταν τυχαία και ευκαιριακή ή εκφράζει μια θεωρητική επεξεργασία που συντελείται στο παρασκήνιο.

Οι εθνικιστές κι εμείς

Με όλα τα παραπάνω παραδείγματα δεν αναφερόμαστε απλά σε μία αναβάθμιση στον οργανωτικό τομέα που μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μία πιο συγκρουσιακή εμφάνιση στον δρόμο, αλλά μία αναβάθμιση στο πεδίο του κοινωνικού: οι εθνικιστές σωστά ανέγνωσαν ότι για πρώτη φορά είχαν την

² Αυτή η σύγχυση εκφράστηκε αρκετά εκκωφαντικά στο κεντρικό πανό στο συλλαλητήριο στον Βόλο, όπου συνυπήρχαν το Antifa με τον ήλιο της Βεργίνας και το σύνθημα «Μακεδονία γη ελληνική».

³ Εμφανίστηκαν κυρίως σε σχολεία της Αθήνας τα οποία επέλεξαν να κάνουν κατάληψη για τον νόμο Γαβρόγλου και να καλέσουν μέσω της «Πρωτοβουλίας για τον Συντονισμό Σχολείων και Μαθητών Αθήνας» η οποία κάλεσε σε αντιφασιστική μαθητική πορεία στα Προπύλαια. Στη Θεσσαλονίκη είχαμε λιγότερα παραδείγματα με χαρακτηριστικό την κατάληψη του 2^ο Γυμνασίου στην Ικτίνου με σύνθημα «κατάληψη για τις ανάγκες μας και όχι για τον εθνικισμό».

κοινωνική νομιμοποίηση να διαδηλώνουν και να συγκρούονται, ψάξανε κοινωνικές διεξόδους, συγκρότησαν σχέσεις και επιχείρησαν να τις διατηρήσουν, έχτισαν ένα δικό τους προηγούμενο, μία κοινωνική παρακαταθήκη με ανοιχτές προοπτικές για την εξέλιξή της με όρους κοινότητας στο μέλλον. Όλα αυτά, ούτε προηγήθηκαν της 21^{ης} Γενάρη, ούτε τη γέννησαν. Αντίθετα, ζυμώθηκαν κι αναπτύχθηκαν την περίοδο που ακολούθησε, στις εμπειρίες του «δρόμου» που ριζοσπαστικοποιούν τον κόσμο, ισχυροποιούν τους δεσμούς του και λειτουργούν, ως ένα βαθμό, και ως αυτοεπιβεβαίωση.

Σε μία τέτοια συγκυρία το να προσπαθούμε να κρύψουμε την αλήθεια κάτω απ' το χαλάκι ή να αναδεικνύουμε ως κεντρικό διακύβευμα το ποιοι είναι περισσότεροι (ή πιο «μαχητικοί»), αυτοί ή εμείς, δεν θα ωφελήσει σε τίποτα το ανταγωνιστικό κίνημα, αντίθετα το αποπροσανατολίζει ακόμα περισσότερο προς μία κατεύθυνση που δείχνει ότι το μόνο που μας ενδιαφέρει είναι να διαφυλάξουμε την ακεραιότητά μας.

Προφανώς λέγοντας τα παραπάνω, δεν θέλουμε να υποτιμήσουμε τα σημαντικά αναχώματα που μπήκαν από τον α/α «χώρο» όσον αφορά την αντιμετώπιση του εθνικιστικού παροξυσμού. Ακόμη και με λάθη, αντιφάσεις ή πισωγυρίσματα, δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε ότι έγιναν προσπάθειες ώστε το πατριωτικό κλίμα των τελευταίων μηνών να μην καταφέρει να κυριαρχήσει εξ' ολοκλήρου. Ωστόσο, όσο επιτυχημένες κι αν ήταν πολιτικά κινήσεις σαν τις παραπάνω, όσο στοχευμένες κι αν ήταν από άποψη δημόσιας παρέμβασης, κάποια ζητήματα παραμένουν. Ζητήματα που όχι μόνο δεν μας επιτρέπουν να εφησυχάζουμε, αλλά μας αναγκάζουν να μιλήσουμε, να τα θέσουμε υπό κριτική, πριν αυτά επικρατήσουν συνολικά πάνω στις λογικές του κινήματος.

Ήδη από τον εμπρησμό της Libertatia, πολλοί σύντροφοι και συντρόφισσες εξέλαβαν το συγκεκριμένο γεγονός ως «τη μέρα που οι φασίστες πέτυχαν μία ανεπανάληπτη νίκη», ερμηνεύοντας μ' αυτόν τον τρόπο τον κοινωνικό ανταγωνισμό ως ένα παιχνίδι δύναμης μεταξύ δύο αντιμαχόμενων πλευρών που τεστάρουν την αποτελεσματικότητά τους σύμφωνα με τη θεαματικότητα των χτυπημάτων που θα καταφέρουν. Ένωσαν, με άλλα λόγια, ότι το σημαντικότερο πλήγμα που δέχτηκε ο α/α «χώρος» της Θεσσαλονίκης εκείνη τη μέρα ήταν το χαμένο του γόητρο, πέφτοντας στην παγίδα του να επισκιάζουν το περιεχόμενο μιας κίνησης από τη θεαματική της αναπαράσταση. Εμείς, από την άλλη, χωρίς να παραγνωρίζουμε το γεγονός ότι όντως τέτοια χτυπήματα, ως ένα βαθμό, λειτουργούν σε συμβολικό επίπεδο και μπορούν να παράξουν μία ώθηση, ποτέ δεν θεωρήσαμε ότι η ρήξη με την εθνική ιδεολογία θα μπορούσε να προσληφθεί ως μία αντιπαράθεση μεταξύ δύο συμπαγών και αντιτιθέμενων στρατοπέδων, γι' αυτό και το ενδιαφέρον μας δεν επικεντρώθηκε στο να «απαντήσουμε» με μία εξίσου θεαματική ρεβάνς, αλλά στο να διαφυλάξουμε τις κοινωνικές μας αναφορές, να τις διευρύνουμε και να εμβαθύνουμε σ' αυτές, ακόμη και να επαναπροσδιορίσουμε τη δημόσια παρουσία μας στην πόλη ώστε επιτέλους οι όροι της αντιπαράθεσης να μπαίνουν από εμάς. Ωστόσο, αντιλαμβανόμαστε ότι μία τέτοια κατεύθυνση επιλέγεται όλο και λιγότερο από άλλους συντρόφους και συντρόφισσες. Αντίθετα, μέρα με τη μέρα, αυτό που βλέπουμε είναι ότι όσο περισσότερο οι φασίστες τολμάνε να υπερβούν τα χθεσινά τους όρια, να εμπλουτίζουν τη δράση τους και να επιχειρούν μία άνευ προηγούμενου ανανέωση των κοινωνικών τους αναφορών και δυνατοτήτων, τόσο λιγότερο ο α/α «χώρος» δείχνει να αναθεωρεί τα εργαλεία της κοινωνικής του απεύθυνσης ή της ίδιας της δημόσιας παρουσίας του, προτιμώντας να ανταγωνιστεί τους φασίστες σ' ένα ιδιότυπο σπριντ αντοχών, θεωρώντας ότι νικητής είναι αυτός που θα καταφέρει τα περισσότερα χτυπήματα στον άλλον, αυτός που θα τελειοποιήσει τη στρατιωτική του φόρμουλα, αυτός που ακατάβλητα θα αντέξει να λειτουργεί σαν στρατός κάτω από τις πιο αντίξοες συνθήκες.

Βλέπουμε, σ' όλα τα παραπάνω, τις ανησυχητικές εκείνες ενδείξεις που φανερώνουν την αντικατάσταση της πολιτικής δουλειάς ως μία αδιάκοπη εντρύφηση στο κοινωνικό πεδίο, από τη θεοποίηση των στρατηγικών πλάνων που θα εγγυηθούν την ασφάλειά μας, από μία εμμονή στη μυστικοπάθεια και τον χυδαίο πρακτικισμό, και (το σημαντικότερο απ' όλα) την πλήρη απουσία του υπόλοιπου κοινωνικού συνόλου από το κάδρο της δράσης μας. Θα ήταν μία αστεία παρατήρηση, εάν από πίσω δεν κρύβονταν πραγματικά, ουσιαστικά προβληματικά σκεπτικά, ότι ο β' πληθυντικός στις αντιφασιστικές μας αφίσες τείνει να γίνει ο κανόνας, απευθυνόμενοι, μάλλον, αποκλειστικά στον εχθρό μας, αδιαφορώντας για το διακύβευμα των ακόμα ανεξερεύνητων κοινωνικών σχέσεων, σίγουροι ότι οι δικές μας δυνάμεις, οι δικές μας σχέσεις, θα επαρκέσουν. Κι όμως, αν για κάτι είμαστε σίγουροι και σίγουρες, αν κάτι μάθαμε με σκληρό τρόπο τον τελευταίο χρόνο, είναι ότι αυτό που μας λείπει δεν είναι ούτε η βελτίωση των επιχειρησιακών μας δυνατοτήτων, ούτε τα επαναστατικά γυμνάσια, αλλά το αίσθημα του ότι *δεν είμαστε μόνοι*. Κι αυτό δεν πρόκειται να το βρούμε όσο επιμένουμε ν' αναμασάμε τις ίδιες κοινοτοπίες που δεν φαίνεται να συγκινούν ούτε εμάς τους ίδιους, όσο επαναπαυόμαστε με τρόπους και μέσα αγώνα του χτες, αντί να πειραματιζόμαστε με τις δυνατότητες που μας δίνει η καινούρια συναναστροφή, τα άγνωστα βλέμματα, οι χειρονομίες και οι ιδέες που θα προκαλέσουν ακόμα κι εμάς τους ίδιους, θα ταρακουνήσουν τη σιγουριά μας και θα μας κάνουν να (ξανα)δούμε αυτόν τον αγώνα ενάντια στην πατρίδα και το έθνος -όπως και κάθε αγώνα που γεννιέται μέσα στην καπιταλιστική συνθήκη- με μάτια που είναι λες κι ανοίγουν και βλέπουν τον κόσμο για πρώτη φορά. Όχι για να πετάξουμε τη μνήμη στα αζήτητα, όχι για να διαπράξουμε τα ίδια λάθη του παρελθόντος, αλλά για ν' ανακαλύψουμε τον αγώνα εκ νέου, με τη λαχτάρα εκείνων-που-ακόμα-περιμένουν.

Φάμπρικα Υφανέτ